NUMMER 4 | 14 MEI 2026 | JAARGANG 1

Reformatorische Opvoeding

BLAD VOOR THEOLOGIE EN KERKGESCHIEDENIS

CALVIJN EN DE LIJDENSSCHOOL VAN HET LAM

Over kennis, lijden en standvastigheid op de weg van het evangelie.

DE VREZE DES HEEREN

Zij is de volkomen godsdienst en wortel en vrucht van de vroomheid.

DE ZANDVERSTUIVING

Een pad van beproeving waar kennis wordt gevormd en het hart gelouterd.

Van wolf werd hij een lam, en van een lam een herder.

„En deze woorden, die Ik u heden gebied, zullen in uw hart zijn; en gij zult ze uw kinderen inscherpen."

DEUT. 6:6-7

Reformatorische Opvoeding

Blad van het Instituut voor Reformatorisch Onderwijs (IRO)
nr. 4 - 14 mei 2026

Voor de omslagafbeelding is gebruik
gemaakt van het Woordweefgetouw

CALVIJN EN DE LIJDENSSCHOOL VAN HET LAM - HET LOT DER VROMEN

Calvijn waarschuwt in zijn verklaring van Handelingen 12 dat rijkdom hoogmoed en aanmatiging baart. Een mens kan zich niet bovenmatig verheffen zonder de strijd tegen God aan te binden. De mens is opgeblazen door zijn voorspoed, stelt Calvijn. We kunnen daarom stellen dat het minderen zo belangrijk is. Calvijn noemt de opgeblazenen vlerken van het fortuin die zich verheffen tot de hemel. In zijn verklaring van Handelingen 11 stelt Calvijn dat de gelovigen zich moeten voorbereiden tot lijdzaamheid opdat de hardnekkige boosheid van de goddelozen ontmaskerd wordt. (:28) Calvijn stelt dat de eerzucht steeds altijd afgunstig en kwaaddenkend is. Het is belangrijk, stelt Calvijn, dat de leer door aanhoudende vermaning in de harten van de gelovigen wordt gegrifd.

Er is een voortdurende oorlog tegen vele en krachtige vijanden, stelt Calvijn, en een ieder die zich niet in ijver verzet valt af. Nauwelijks het tiende deel van hen die het geloof belijden zal volharden tot het einde, stelt Calvijn, vanwege dat maar weinigen weten van de waarde van het voornemen en de genegenheid van het hart. (:23)

Als we het over de kroon van de overwinning over het vlees hebben, dan noemt de nieuwe bijbel het de kroon van de besnijdenis en de kroon van de klaagliederen, de rode kroon, zoals die ook in Egypte werd gedragen, en wat de wortel van het Jeremia geheimenis is.

Als Calvijn wijst op de kennis als de enige weg, zoals Jezus ook deed, dan waarschuwt hij daarbij wel tegen de werkeloze, koude en dode kennis. (:21) Calvijn stelt dat het dwaas is om met vlees en bloed te rade te gaan.

Calvijn stelt dat zowel openlijke strijd tegen God als de strijd op te geven beiden tegenstand tegen God zijn. De strijd opgeven betekent ook het niet volledig volbrengen van de roeping. Dan ben je een vijand van God. Alle lauwen en halfhartigen zijn dus ook vijanden van God. Zij die afbuigen naar de uitwendige tekenen dwalen af van het doelwit van het geloof, stelt Calvijn.

Ook Grosheide laat in zijn verklaring van de psalmen zien dat kennis niet werkeloos is. Hij noemt de kennis bepalend, vaststellend en uitvoerend, maar dit is de kennis van God, niet van de mens. Grosheide stelt dat alles wat buiten de vreze des Heere staat vergaat. De vromen hebben lust in de geboden. We kunnen stellen dat we daarom lust moeten hebben in het innemen van het beloofde land.

In zijn bespreking van de tweede psalm stelt Grosheide dat de tegenstander niet onderschat moet worden. We kunnen stellen, zoals zondag 1 het stelt, dat we de grootte van de zonde, van de vijand, onder ogen moeten komen. Grosheide stelt dat al wat groot is op de aarde zich tegen God en de zijnen stelt. God spot met ze, lacht ze uit, stelt Grosheide. Dit gaat verder dan zomaar afwijzen. We kunnen hierbij stellen dat we niet alleen de zonde ten volle onder ogen moeten komen en afwijzen, maar we moeten ook de zonde bespotten, oftewel ontmaskeren.

In zijn verklaring van psalm 3 wijst Grosheide erop dat David wenend tot de olijfberg ging. Ook wijst hij op het belang van de vreze des Heeren. Alleen zo kunnen we God tegemoet treden. We kunnen stellen dat er niet zomaar een wederkomst is, maar dat deze verbonden is aan onze tranen.

In zijn verklaring van Handelingen 10 stelt Calvijn dat hoogmoed de mens belet om verder te leren. Calvijn noemt ook dat gaven bedorven raken door eerzucht.

Natuurlijk heeft God niet vóór de grondlegging der wereld mensen tegen hun wil kris kras lopen uitverkiezen, maar naar de eeuwige verborgen Raad, dus niet naar menselijke maatstaven. In die zin is er een laag van waarheid in de Institutie leer van Calvijn, dat God een bepaalde uitverkiezing heeft die mensen uitkiest voor iets, ongeacht hun eigen daden of wil, omdat er nu eenmaal dingen zijn waar God ieder mens voor wil besparen. Als God moet afgaan op het menselijke idee van de hel, dan gaat iedereen naar de hemel, dus ook juist de mensen die dat helemaal niet willen en die helemaal menselijk gezien er niet in aanspraak voor zouden komen. In die zin heeft Calvijn gelijk, dat het niet om menselijk verdienen gaat, maar om de genade, want hij moest tegen een menselijk systeem opboksen die alles al in kannen en kruiken had. De Institutie is dus een deelwaarheid. Soms als mensen onrechtvaardig met anderen hebben omgesprongen, dan moet God al het menselijke uitschakelen, en tegendraads zijn, om mensen te redden die boven de maat waren veroordeeld. Een kapotte klok spreekt twee maal de waarheid per dag. Dat is wat het is, maar het had veel genuanceerder moeten zijn, want het één sluit het ander niet uit. Dat probeert Calvijn aan te geven in zijn bijbelverklaring, maar komt hierin niet ver, omdat dan weer op een bepaald moment toch weer de Institutie de kop opsteekt. Het blijft meer bij hinten. In de bijbelverklaring laat Calvijn de touwtjes flink vieren, maar te ver van de Institutie wijkt het niet af. Calvijn laat de wereld over het hek zien, maar de mens moet er zelf naartoe gaan. Calvijn laat het alleen maar zien, en sluit dan het hek weer.

Er zijn allerlei lagen van uitverkiezingen. Uiteindelijk is het minderen de uitverkiezing. God verkiest de verworpenen, de armen en de kinderen, maar niet letterlijk, want dit heeft een diepere betekenis in de leer van Calvijn. In zijn verklaring van Handelingen 10 stelt Calvijn dat de mens dwaze verdichtselen heeft gemaakt. God staat boven alle menselijk oordeel. (:38)

Het dwangmatige in de leer van Calvijn omtrend de behoudenis moet juist verschoven worden naar de boetedoening, want de mens heeft schulden naar God en moet gehoor geven aan de eis, zonder dat zijn vrije wil daarbij geheel wordt uitgeschakeld. De mens is gedwongen in de zin dat er grenzen zijn, en dat de schulden betaald moeten worden, maar de mens kan niet gedwongen worden tot een band met God, ook al moet er wel een basisverband zijn om de mens te beschermen tegen menselijke overmaat. God moet de mens wel beschermen tegen zichzelf. Dit mag echter niet zo ver gaan als de dwangmatigheid die Calvijn heeft aangelegd in de band met God zoals in de Institutie. Dit gaat juist om de boetedoening, het dwangbevel ter voldoening van de schulden, dus daarom is het werk van Calvijn niet overbodig, maar moet het beter gericht worden. Calvijn geeft zelf aan dat alle dingen medewerken ten goede, en dat God zelfs boze geesten in dienst heeft, onvrijwillig, wat zij moeten vanwege schulden, oftewel zij hebben taakstraffen. Wij moeten daarbij opmerken dat zij niet worden gedwongen in een band met God. Er zijn dus vele lagen van verkiezing.

Deze verkiezing van Calvijn moet dus verschoven worden van behoudenis tot boetedoening. Men is toch al overbehouden in vele opzichten. God gaat zo ver niet. De theologie van Calvijn is te dwangmatig, en moet nu verschoven worden naar de schulden die de mens heeft naar God, en die ze verplicht dienen te betalen. Wie schulden heeft moet ervoor werken om het af te lossen. Daarin is God niet onrechtvaardig, niet boven de maat. Het is loon naar werken. De mens moet de grenzen

onder ogen komen. Als men iets verkeerd heeft gedaan moet men het goedmaken. Zo werkt dat in het rechtssysteem ook.

Dwang ? Neen. Niet naar behoudenis, maar naar boete. Er zijn dwangbevelen waar de mens niet aan ontkomt.

De grote afgoden van institutioneel calvinisme moeten vallen. Het is de religie van verwende rijkeluiskinderen die roemen in onverdiende genade, terwijl de bijbelverklaring van Calvijn dat deels probeert recht te zetten.

Verder was Calvijn een sobere man die terecht stelde dat God op de mens vertoornd en van de mens was vervreemd, vanwege de zonde. Daarom hamerde Calvijn als Noach op zonde ontmaskering, en de strijd tegen de zonde. Dit stond bovenaan het lijstje van zijn leer. De Institutie was een betrekkelijk klein deel, maar de mens heeft het bovenaan zijn leer geplaatst.

Calvijn maakte een potje van het ouderlijke deel van God. Calvijn's stopwoord was onverdiend. Nu zijn er dingen die kinderen inderdaad niet hoeven te verdienen, want er is altijd de onvoorwaardelijke basisliefde en basiszorg, maar er zijn ook dingen die kinderen wel degelijk dienen te verdienen, en als je ze daar niet op wijst, dan worden ze lui en onverschillig, want ze hebben immers alles al.

Natuurlijk moet je opgroeien en verdienen, eigen verantwoordelijkheden nemen. Calvijn had dit allemaal lam geslagen door de Institutie, maar kwam er heel voorzichtig en subtiel op terug in zijn bijbelverklaring.

Als we het over de zogenaamde onverdiende genade dan moeten we constateren dat het vaak slechts schijngenade is. Het wil ook niet zeggen dat het feit dat Calvijn de onverdiende genade aanhangt dat hij verder zoete broodjes bakt. Hij noemt de vreze des Heeren de volkomen godsdienst. Ook noemt hij de billijkheid, wat de twee delen van de geboden zijn, en zonder welke niemand tot God kan komen. Wees geen extremist. Wees geen loos zieltje. (Verkl. Handelingen 10:35)

Calvijn laat in zijn verklaring van Handelingen zien dat God's liefde tweeledig is. Het is onverdiend waar de werken gebrekkig zijn, als de eerste aanneming. De tweede aanneming is dat wat God van het hemels werk in de mens herkend, door de wederbaring.

In zijn Handelingen verklaring stelt Calvijn dat de eerste laag van God's liefde geen verdiensten kunnen plaatsvinden, want het gaat hier om de basislaag waar God de mens aanneemt naar souvereiniteit. In de tweede laag van God's liefde ligt dat anders. We hebben het over de lagenleer van Calvijn waarin hij verschillende lagen bespreekt waarin telkens andere wetten gelden. Zo bestaan zowel God als mens uit verschillende lagen, en de lagen van God kunnen ook met elkaar in strijd zijn, zoals ook de lagen van de mens. Calvijn heeft het over het verschil tussen de Wil van God en de Eeuwige verborgen Raad van God. De Kennis van God gaat soms tegen de Wil van God in, omdat God wil dat ieder mens behouden wordt. De Kennis, of eeuwige verborgen Raad van God, laat dan zien dat dat niet mogelijk is. Het theologische systeem van Calvijn is interconcentrisch. Vandaar dat er een bepaalde tegenstrijdigheid is in de leer van Calvijn. Dat is ook

zo bedoelt. Te diep wil Calvijn er ook niet op ingaan, vanwege dat het verborgen dingen zijn, en hij wil geen ijdele nieuwsgierigheid bezigen.

In zijn verklaring van Handelingen 10 stelt Calvijn dat niemand goed kan doen, tenzij God hem genade verleent. Calvijn noemt de genade een ander soort loon, maar wil normaal gesproken niks van verdiensten weten. Alleen God kan het door de mensen heendoen, en alleen door het geloof, oftewel het kennen van God in de leer van Calvijn, kunnen werken waarde hebben. (:4) Calvijn heeft moeite met de verdienste. Hij laat het niet toe in zijn leer, maar toch stelt hij dat er een loon verbonden is aan de werken, opdat de mens zich beijverd om goed te leven. Het werk is dus niet tevergeefs. Calvijn is zich ervan bewust dat als hij te extremistisch wordt in de genade dat hij dan mensen daardoor verlamd, en dat gebeurt al genoeg in zijn leer, voornamelijk in de zeer extremistische Institutie van zijn jongere jaren. Zijn hele leven heeft hij met dit beest gevochten, en hij overwon het niet. Toch heeft hij het in zijn bijbelverklaring genuanceerd en de andere kant van het verhaal laten zien, en hints gegeven, terwijl hij niet teveel wilde laten zien. De mens was gevaarlijk en mocht het niet horen. De verborgen kennis was niet voor de mens.

Hoe dan ook blijft er een spanning tussen genade en loon in de leer van Calvijn, waarin de genade een ander soort loon is, en wat in de eerste laag niets met verdiensten heeft te maken. Zo is dat ook in de band tussen ouder en kind. Calvijn noemt de vreze des Heeren als vrucht en kenmerk van de vroomheid en de dienst van God. (:2)

In zijn verklaring van de synoptische evangeliën stelt Calvijn bij de gelijkenis van de arbeiders in de wijngaard waarin laatkomers evenveel verdienen als hen die de gehele tijd al hadden gewerkt dat dat niets met genade te maken heeft, maar met afstemming. Zodra er afstemming is wordt de mens door God geleid. Daarvoor wordt de mens beloond, dus niet zomaar naar werken, maar naar afstemming. Calvijn wil er niet teveel over zeggen, houdt het kort, want hij is bang voor misbruik. We zien deze spanning verder besproken worden in zijn boek ‘Defensio sanae et orthodoxae doctrinae de servitute et liberatione humani arbitrii adversus calumnias Alberti Pighii Campensis’ uit 1543, wat in het kort gewoon ‘De Gebondenheid en Vrijmaking van de Wil’ wordt genoemd. (GVW) In deze context kan ook de Institutie beter begrepen worden, wat één van zijn beruchtste en extreemste werken is. In de Institutie houdt hij zich veel strakker en op de vlakte, terwijl in de GWV hij het beter uitlegt.

In zijn verklaring van Handelingen 9 stelt Calvijn dat de eenzaamheid meer gelegenheid geeft tot gebed. (:40) Ook is eenvoud datgene wat de overmoed van het vlees tenietdoet. (:43) Calvijn noemt het bijgeloof als een bloeddorstige die voortgedreven wordt door blinde en ondoordachte woede. (:29)

Handelingen is een belangrijk en groot boek in de oude bijbel, want hier ging het evangelie over de gehele wereld. Calvijn stelt als de goddelozen merken dat ze niet bij machte zijn het evangelie te wederstaan dan komen zij tot bloedige woede. Calvijn stelt dat ze het Woord graag zouden willen verachten, maar dat ze tegen wil en dank worden gedwongen om het Woord te voelen stromen, en daarom stormen ze er blind en ondoordacht tegenaan, als woeste beesten. Ze zijn vol met redeloze ijver hen daartoe aanzettende als ze zich niet door het Woord van God laten leiden. (:23) Calvijn stelt dat hun gewetens zijn geslagen, zijn verwond, en dat ze daarom zo handelen. Calvijn stelt dat het hen zeer gemakkelijk is in onbezonnen ijver alles aan te durven. Calvijn stelt dat de vromen

eraan moeten wennen om moeilijkheden het hoofd te bieden, smaadheden te verdragen, opdat niets hen van hun taak afleidt. Alleen zij die zijn onderwezen op de lijdensschool kunnen daadwerkelijk het lijden dragen. Dat is wat de vromen wordt geleerd, en ze zijn alleen geschikt als ze bereid zijn om te lijden. Het gaat om de prediking van het Woord onder tegenstand. Het is geen gemakkelijke weg. Er moet hierin niet alleen gezocht worden naar kennis, maar ook naar standvastigheid. (:16) Calvijn noemt dat het lot der vromen nu eenmaal is verkeerd behandeld te worden, en zonder kennis en standvastigheid komen de vromen er niet doorheen, zouden ze bezwijken.

Calvijn noemt God de werkmeester bij wie alle vermogen en geschiktheid is om het werk te volbrengen. Bij God zijn de werktuigen die nodig zijn.

Handelingen 9:16
Want ik zal hem tonen, hoeveel hij lijden moet om mijn naam.

Calvijn stelt dat het van belang is dat de vromen een begeerte tot afstemming aan God hebben. Calvijn noemt dat de vervolgers van de kerk giganten zijn die de hemel bestormen maar dat hen een toom in de bek gelegd gaat worden, en dat ze met prikkels worden teruggedreven. Het is een weerspannig geslacht, vol van opgeblazen zelfvertrouwen. De mens moet het herdershart ontvangen. Paulus was hiertoe ten voorbeeld gesteld in de Damascus ervaring. (:5)

Calvijn noemt de wereld vol van blinde woede van dwaze ijver. Daarin is de wereld afgedwaald, en wordt teruggeroepen naar de Damascus ervaring, naar het pad van Paulus. De mens moet weer beteugeld en in toom gehouden worden met prikkels. De moedwil van de mens moest met geweld verbroken worden, stelt Calvijn. Zo gebeurde dat in het leven van Paulus, dat de bliksem van de hemel bij hem insloeg. Dat was dus geenszins aards geweld, maar de hemel die ingreep. (:3)

Zo beschrijft Calvijn hoe Paulus van een wrede wolf tot een lam werd, en vervolgens de herdersnatuur ontving. (:1)

De Zandverstuiving

Mizegen wilde naar binnen. Ik hoorde hem buiten roepen en op de deur bonken, maar eigenlijk wist ik niet of het bij mij was of bij de buren. Mizegen had een dimensionale stem, en rommelde ook nogal veel aan auto's, dus dat kon het ook wezen. Hij liet altijd nogal veel puinhoop achter. Blikjes bier op de container, maar ja, dat deed hij bij de buren ook. Ook liet hij overal oude apparatuur slingeren, ook bij ons in de tuin, in het park en op de natuurstroken tussen de straten. De straten waren zo ingedeeld dat er natuurstroken met bomen tussenwaren. Ik hoorde Mizegen roepen, maar ik deed niets. Toen werd het even later stil. Na een tijdje ging ik naar buiten, en zag weer overal apparatuur liggen, oude cassette recorders enzo. Ik vond het nog wel interessant, en wilde eigenlijk zo'n cassette recorder meenemen. Er lag nog wel ander spul. Ook vreemde magnetische kaartjes. Mizegen stal ook nogal veel, en dat herbergde hij ook overal en liet hij overal achter. Ik zag toen verderop dat hij ruzie zocht met een andere jongen. Ze sloegen elkaar. Ik ben er even later naartoe gelopen om ze uit elkaar te halen. Eén van de jongens lag voor pampers. Ik wist niet of het Mizegen was of de ander, want ze leken heel veel op elkaar. Er waren hier allemaal openbare ruimtes met apparatuur, ook met telefoons. Ik belde toen mijn moeder op. Er was hier wat lawaai en muziek. Eigenlijk had ik geen energie met haar te praten, dus ik zei niks. De zandverstuiving was in de buurt. Het leven was een spookschip geweest.